

Posudek oponenta na dizertační práci

JUDr. Jakub Dienstbier: „Mimořádné vládnutí v českém ústavním kontextu“

Dizertační práce předložená JUDr. Jakubem Dienstbierem svým rozsahem i formou splňuje požadavky stanovené Pravidly pro organizaci studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Pokud se jedná o obsahovou stránku, práce je věnována tématu z právního hlediska zajímavému a stále aktuálnímu. Zpracování zvoleného tématu považuji za přínosné a užitečné. Autor pracuje s impozantním množstvím převážně zahraniční, zejména anglojazyčné literatury. K této věci se ještě vrátím dále.

Na počátku však musím položit otázku, zda obsah práce koresponduje s jejím názvem? Ten hovoří o mimořádném vládnutí v *českém* ústavním kontextu. To vyvolává dojem, že práce čtenáři přiblíží českou ústavní úpravu, její podstatu, silné stránky a nedostatky, respektive nejasnosti vyžadující buď překlenutí interpretací nebo úpravou stávající regulace. Případně, že práce bude obsahovat kapitolu, kde veškeré teoretické poznatky ze světa budou vztaženy k české ústavní úpravě a opět bude zhodnoceno, jak si aktuální ústavní úprava v České republice stojí. Nic z toho ale práce neobsahuje. Autor v kapitole na str. 15 – 17 k této záležitosti strukturálního a metodologického charakteru uvádí, že český ústavněprávní kontext bude spočívat v tom, že východiskem celé práce bude teorie normativního institucionalismu Oty Weinbergera. Respektive v odkazech na poznatky dalších českých autorů. Je ale toto tím, co se obvykle rozumí „českým ústavním kontextem“?

Tuto otázku by měla komise v rámci obhajoby vyřešit jako první. Pokud dojde ke kladnému závěru, tedy že obsah práce odpovídá názvu, potom v každém případě doporučuji, aby pro účely knižní publikace byla práce doplněna o kapitolu, která závěry a poznatky vztáhne k aktuální pozitivní české ústavní úpravě mimořádného vládnutí. Pokud dr. Dienstbier tuto cestu odmítne, potom jednoznačně pro knižní vydání doporučuji úpravu názvu vypuštěním uvedeného adjektiva, případně na „Teorie mimořádného vládnutí“.

Pokud se jedná o dílčí připomínky, začnu od toho, že seznam využití literatury je mimořádný. Nejsem si ale jistý, zda drtivě převažující anglojazyční autoři nevedou k posunu celého tématu mimo evropský kontext, který je přeci jen odlišný od jejich. Zejména pokud budeme srovnávat se Spojenými státy americkými s jejich aktivní angažovaností při formování mezinárodního společenství (i vojenskou silou) na jedné straně a torzovitým systémem veřejné péče na straně druhé. Mnoho záležitostí, které Američané institucionálně považují za mimořádné, jsou v Evropě běžné. Viz příklady na str. 60 – 61. Autor se mnohokrát obrací ke Spojeným státům americkým, je to ale metodologicky správné? Zejména když Američané řeší problémy, které díky odlišnému

přístupu a konceptu státu a jeho vztahu k obyvatelstvu (a navzájem) vůbec v Evropě není třeba řešit.

Pokud se jedná o jednotlivé citované autory, možná by bylo užitečné znát jejich světonázor. Dr. Dienstbier opakovaně uvádí, s odkazem na jednotlivá díla, že stát je všestranně pečovatelský (str. 61), bez institucí veřejné moci nelze přežít (str. 54) anebo že státy tu jsou od toho, aby zajišťovaly dobré bytí svých obyvatel po všech stránkách (str. 30). Je tomu opravdu tak? Zcela jistě tomu tak není ani ve Spojených státech amerických známých svým minimalistickým sociálně pečovatelským systémem, ale ani v České republice, kde už i obyvatelé hlavního města mají v mnoha oborech problémy s dostupností lékařské péče anebo s dostupností bydlení, přičemž stát se k poskytnutí plnění v těchto oblastech nehlásí, ale jak se zdá, ani převážná část obyvatel takový požadavek neakcentuje. Považuji tedy za pochybné, že by obecně platilo takto velkoryse pojaté tvrzení.

Jistě, existuje drtivě převažující shoda, že je úkolem státu minimalizovat hrozby, lze-li to, a minimalizovat jejich dopady. I když i zde lze mít jisté pochybnosti, nahlédneme-li na shrnutí na str. 57 ohledně postupu státu v pandemii koronaviru. Stálo by za to doplnit, že pandemický zákon přijatý po mnoha peripetiích byl nakonec ponechán svému osudu, tedy „vyhasnutí“. A to bez jakéhokoliv zřetelného projevu nespokojenosti s takovým postupem. Pokud by tedy všeobecně platilo, že všeobecně přijímaným úkolem státu je zajišťovat ono „dobré bytí“, potom by se takové věci patrně nestávaly.

Když se vrátím ještě ke str. 54 a k tvrzení, že „bez institucí veřejné moci nelze přežít“, potom mám za to, že zde dochází k převrácení příčiny a důsledku (lidé trpěli především v důsledku živelné pohromy, nikoliv proto, že v danou chvíli nefungovaly veřejné instituce). Anebo autor příliš zobecňuje a bylo by užitečné výrazněji oddělit roli veřejných institucí za běžné, klidné situace a v době krize.

Z dílčích drobností bych pro knižní vydání práce doporučil doplnit pasáž o odpůrcích mimořádného vládnutí (str. 50 – 53). Bylo by zajímavé dozvědět se více právě třeba o anarchitech, mají-li jakou teorii, jak vidí krizové situace a zda stojí skutečně na pozicích *laissez-faire*, ať se děje, co se děje. Pokud se jedná o marxistické odpůrce, není dobré se soustředit na aktuální teoretické vyznavače tohoto směru. Máme přeci více než 70letou zkušenost s aplikací marxismu v praxi. A je zjevné, že marxisté coby nositelé moci nástroje mimořádného vládnutí rozhodně neodmítali. Pokud se jedná o liberály, bylo by dobré hned na začátku (nikoliv až na konci dané části) rozlišit jejich postoj ke krizovým situacím podle jejich podstaty politické x nepolitické, přičemž u těch druhých jejich odpor přirozeně není zásadní.

Je cenné, že se autor pokusil o novou klasifikaci typů krizových situací co do své podstaty. Je na ní mnoho podnětného. Zda se ujme navržená jazyková terminologie, to ukáže případně čas.

Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce. Konečné hodnocení je dle mého názoru závislé na tom, zda komise odpoví na otázku položenou na počátku kladně nebo záporně.

Připravil: Doc. JUDr. Jan Kudrna, Ph.D.

Praha, 11. června 2023.